

Glosa

do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2006 r., I UZ 12/06¹

Na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu (art. 781 § 1 k.p.c.) nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego.

Od kilkunastu lat w polskiej nauce prawa postępowanie klauzulowe cieszy się coraz większym zainteresowaniem, czego efektem są liczne artykuły, a nawet dwie monografie² poświęcone tej problematyce. Dostrzeżono bowiem znaczenie tegoż postępowania dla ochrony porządku prawnego. Powstały po jego przeprowadzeniu tytuł wykonawczy jest przecież koniecznym warunkiem prawidłowego wszczęcia właściwego postępowania egzekucyjnego³ zmierzającego do uzyskania przez wierz-

---

¹ OSNP 2007, nr 15-16, poz. 237.

² I. Gil, P. Gil, *Postępowanie klauzulowe*, Warszawa 2007; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu*, Warszawa 2005.

³ Obecnie zarówno w doktrynie, jak również orzecznictwie, powszechnie przyjmuje się, że na gruncie przepisów kodeksu postępowania cywilnego można wyodrębnić dwa znaczenia pojęcia „postępowanie egzekucyjne”. W ścisłym znaczeniu postępowanie egzekucyjne obejmuje wyłącznie postępowanie mające na celu przeprowadzenie egzekucji i jest to tzw. właściwe postępowanie egzekucyjne (art. 796-1088 k.p.c.). Natomiast w znaczeniu szerszym postępowanie to oznacza całość materii uregulowanej w przepisach części

ciela należnego mu świadczenia, a jednocześnie chroni dłużnika przed dowolnym i zbędnym stosowaniem środków przymusu. Nie budzi w związku z tym zdziwienia fakt, że także w judykaturze zaczynają się pojawiać obszernie i wnikliwe rozważania odnoszące się do różnorodnych kwestii dotyczących tej materii. Szczególnie ciekawy ich przykład zawiera głosowane orzeczenie, które ma niebagatelne znaczenie dla praktyki stosowania prawa, albowiem stanowi pierwszą w obecnym stanie prawnym publikowaną wypowiedź Sądu Najwyższego poświęconą wyłącznie problemowi zaskarżalności postanowień co do nadania klauzuli wykonalności, wydanych przez sąd drugiej instancji w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c. Jak dotąd opisane zagadnienie prawne nie było przedmiotem szczegółowej i pogłębionej analizy. Zdecydowana większość przedstawicieli doktryny ogranicza się w tej kwestii do stwierdzenia, że takie postanowienia są niezaskarżalne, przy czym nie podaje żadnego uzasadnienia takiego stanowiska lub co najwyżej powołuje się na zasadę, iż postanowienia sądu odwoławczego są ostateczne⁴. Przytoczony pogląd jest konsekwencją pierwszego orzeczenia SN rozstrzygającego wskazany problem, a mianowicie postanowienia z dnia 15 czerwca 1966 r.⁵, w którym przyjęto, że: „(...) na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności służy zażalenie tylko wtedy, gdy nadaje ją lub odmawia jej wydania sąd pierwszej instancji (art. 781 § 1 i 795 k.p.c.)”, natomiast „(...) jeśli nadaje sąd wojewódzki jako rewizyjny (cyt. art. 781 § 1 k.p.c.), od jego orzeczenia, jako sądu drugiej instancji, dalszego

---

trzeciej kodeksu postępowania cywilnego, w tym także postępowanie klauzulowe. Szerzej na ten temat zob. uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90); W. Broniewicz, *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, Państwo i Prawo 1988, nr 8, s. 39; J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992, s. 37-39; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 11.

⁴ Zob. I. Gil, P. Gil, *Postępowanie...*, s. 253; H. Pietrzkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część Trzecia. Postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2006, s. 70; Z. Szczurek, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. Z. Szczurek, Sopot 1995, s. 134; J. Turek, *Charakterystyka ogólna postępowania klauzulowego. Cz. II – Przebieg postępowania, orzeczenia oraz ich zaskarżalność*, Monitor Prawniczy 2004, nr 1, s. 17; E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, t. I, Warszawa 1994, s. 208.

⁵ I CZ 55/66 (LEX nr 6005).

środka odwoławczego – stosownie do cyt. działu V i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – nie ma”. Na jego podstawie ukształtowała się dominująca obecnie opinia, że sąd odwoławczy, orzekając w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w trybie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c., działa nadal jako sąd drugiej instancji i z tej przyczyny od jego postanowienia nie przysługuje żaden środek zaskarżenia. Należy jednak zauważyć, że doszło do tego w początkowym okresie obowiązywania kodeksu postępowania cywilnego. Tymczasem ten akt prawny był w ostatnich latach wielokrotnie nowelizowany, co doprowadziło nie tylko do zasadniczej przebudowy jego struktury, ale przede wszystkim do zmiany naczelných zasad postępowania cywilnego i jego podstawowych założeń. Z drugiej strony, wieloletnie badania nad postępowaniem o nadanie klauzuli wykonalności spowodowały znaczne zwiększenie wiedzy co do jego istoty, funkcji i znaczenia w postępowaniu cywilnym. Warto w związku z tym ocenić, czy wskazane okoliczności znalazły odzwierciedlenie w aktualnym stanowisku SN odnośnie do omawianego zagadnienia i ewentualnie, jaki wpływ na nie wywarły. Wobec bowiem niewielkiej ilości i lakoniczności dotychczasowych wypowiedzi na ten temat, a także autorytetu, jakim cieszą się orzeczenia najwyższej instancji sądowej, można bez cienia wątpliwości przyjąć, że analizowane postanowienie będzie w zasadniczy sposób oddziaływać na praktykę sądów powszechnych.

Komentowane orzeczenie zapadło w sprawie, w której wniesiono do Sądu Najwyższego zażalenie na postanowienie sądu apelacyjnego nadające klauzulę wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu, co pociągało za sobą konieczność rozważenia, czy zaistniały przesłanki prawa do zaskarżenia takiego orzeczenia, a zwłaszcza przesłanka przewidzianej ustawą możliwości odwołania się od niego. Rozstrzygając to zagadnienie, SN na wstępie podzielił występujący w nauce prawa i orzecznictwie pogląd, że postępowanie klauzulowe ma charakter autonomiczny zarówno w stosunku do postępowania rozpoznawczego, jak również w stosunku do właściwego postępowania egzekucyjnego, przy czym stanowi postępowanie pomocnicze względem tego ostatniego. Następnie uznał, że w pierwszej kolejności należy ocenić, czy podstawę do przyjęcia dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu może stanowić art. 795 § 1 k.p.c. oraz podał, że przepis ten powinien być odczytywany

łącznie z art. 767⁴ § 1 k.p.c., wedle którego zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie, zastrzegając jednak, że sformułowana w nim zasada dotyczy orzeczeń wydanych przez sąd pierwszej instancji. W związku z tym przyjął, że art. 795 § 1 k.p.c. ma zastosowanie wyłącznie do postanowień sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności, które podlegają zaskarżeniu zażaleniem do sądu drugiej instancji, natomiast nie odnosi się do postanowień sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu. Jednocześnie wskazał, iż w rozpoznawanej sprawie, nadając klauzulę wykonalności swojemu prawomocnemu wyrokowi, sąd apelacyjny działał jako sąd drugiej instancji, a nie jako sąd pierwszej instancji, chociaż postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności zostało wydane „po raz pierwszy” przez ten sąd, nie zaś w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności. Na tej podstawie doszedł do wniosku, że pomimo istotnych zmian stanu prawnego zachował aktualność pogląd przedstawiony w cytowanym powyżej postanowieniu SN z dnia 15 czerwca 1966 r., a tym samym dopuszczalności zażalenia na przedmiotowe postanowienie nie można wyprowadzić z art. 795 § 1 k.p.c. W tych okolicznościach Sąd Najwyższy odwołał się w dalszych rozważaniach do przepisu art. 394¹ § 2 k.p.c. stanowiącego, że w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c., a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. W tym aspekcie ocenił, iż zaskarżone orzeczenie nie stanowi postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, gdyż do tej kategorii nie mogą być zaliczone postanowienia dotyczące kwestii ubocznej, wpadkowej, niezwiązanej bezpośrednio z istotą sprawy. Wskazał bowiem, że za kończące postępowanie można uznać tylko takie orzeczenia, których uprawomocnienie się trwale zamyka drogę do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty przez sąd danej lub wyższej instancji, jeżeli w chwili jego wydania sąd jest zwolniony z obowiązku dalszego rozpoznawania sprawy, albo postanowienia stwierdzające wystąpienie okoliczności powodującej niedopuszczalność kontynuowania postępowania zmierzającego do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty przez sąd danej lub wyższej instancji, jeżeli

w chwili jego wydania sąd jest zwolniony z obowiązku dalszego rozpoznawania sprawy. Ostatecznie, na podstawie przytoczonych argumentów, sformułował kluczową dla tych rozważań tezę, że na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego⁶ i z tego względu odrzucił przedmiotowe zażalenie w oparciu o przepisy art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 370 i 373 k.p.c.

Zaprezentowane stanowisko najwyższego organu władzy sądowiczej należy uznać za kontynuację, a jednocześnie rozwinięcie i odniesienie do obecnie obowiązujących przepisów procedury cywilnej, opisanych na początku poglądów doktryny i judykatury o niezaskarżalności postanowień w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności, wydanych w postępowaniu wszczętym przed sądem działającym w postępowaniu rozpoznawczym jako sąd drugiej instancji. Już pobieżna lektura jego uzasadnienia prowadzi przy tym do dosyć oczywistego wniosku, iż o takim rozstrzygnięciu omawianego zagadnienia prawnego zadecydowało odwołanie się do powszechnie przyjętego założenia, że sąd odwoławczy, orzekając o nadaniu klauzuli wykonalności na podstawie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c., działa jako sąd drugiej instancji. Sąd Najwyższy nie wyjaśnił, niestety, jakimi przesłankami się kierował, akceptując taki pogląd, co utrudnia polemikę z nim. Nie ma jednak wątpliwości, że wskazana kwestia jest związana z bardziej ogólną i obszerną problematyką dotyczącą istoty i charakteru postępowania klauzulowego. Z tego też powodu ocena zasadności przedstawionego założenia wymaga dokonania prawidłowej kwalifikacji tegoż postępowania z punktu widzenia wyodrębnionych w procedurze cywilnej rodzajów postępowań.

W doktrynie różnorodnie definiuje się postępowanie cywilne. Na gruncie niniejszych wywodów najbardziej jednak trafne i wystarczające będzie określenie tegoż postępowania jako prowadzonej w przewidzianych prawem formach działalności sądów i innych właściwych organów oraz występujących przed tymi organami stron i innych zainteresowanych osób, zmierzającej do realizacji stosunków prawnych wymienionych

---

⁶ Po wydaniu głosowanego orzeczenia Sąd Najwyższy powtórzył to stanowisko w postanowieniu z dnia 7 listopada 2006 r., III CZP 77/06 (LEX nr 209205) oraz postanowieniu z dnia 2 października 2007 r., II CZ 73/07 (OSNC-ZD 2008, nr 3, poz. 76).

w art. 1 k.p.c. oraz do ochrony wynikających z tych stosunków praw podmiotowych⁷. W zależności od tego, przed jakimi organami toczy się to postępowanie, rozróżnia się postępowanie cywilne sądowe i pozasądowe. Mając na uwadze poruszaną w glosie tematykę, dalsze rozważania będą ograniczone wyłącznie do tego pierwszego rodzaju postępowania. W jego ramach wskazany w przytoczonej powyżej definicji cel postępowania cywilnego jest urzeczywistniany dwutorowo, gdyż z jednej strony ochrona stosunków prawnych i praw podmiotowych następuje w drodze rozpoznania i rozstrzygnięcia przez sąd spraw cywilnych w rozumieniu art. 1 k.p.c., a z drugiej strony przez przymusowe wykonanie orzeczeń sądów i innych tytułów egzekucyjnych. Na tej podstawie, czyli w oparciu o kryterium celu i przedmiotu postępowania, w orzecznictwie i piśmiennictwie rozróżnia się dwa podstawowe rodzaje postępowań występujących w sądowym postępowaniu cywilnym, a mianowicie: postępowanie rozpoznawcze i właściwe postępowanie egzekucyjne. Postępowanie rozpoznawcze polega na rozpoznawaniu przez sąd żądań stron lub uczestników postępowania zgłaszanych w pozwach, wnioskach i środkach zaskarżenia oraz rozstrzygnięciu o nich w orzeczeniach⁸. Z kolei postępowanie egzekucyjne w ścisłym znaczeniu stanowi: „prawnie zorganizowane działanie organów egzekucyjnych (...) mające na celu ostateczne urzeczywistnienie normy prawnej, ustalonej w tytule egzekucyjnym (...), przez doprowadzenie za pomocą prawnych środków przymusu do uzyskania przez wierzyciela należnego mu od dłużnika świadczenia”⁹. W tych postępowaniach realizowany jest zasadniczy cel sądowego postępowania cywilnego, dlatego też można je określić jako główne rodzaje tego postępowania¹⁰ i przyjąć na potrzeby dalszych rozważań, że tworzą one postępowanie w sprawie głównej. Obok nich należy wyróżnić jeszcze

---

⁷ Por. J. Jodłowski, *Pojęcie postępowania cywilnego i sprawy cywilnej*, [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1997, s. 9-10.

⁸ Por. J. Jodłowski, *Rodzaje postępowania cywilnego*, [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie...*, s. 24.

⁹ E. Marszałkowska-Krześ, *Rodzaje sądowego postępowania cywilnego*, [w:] *Postępowanie cywilne*, red. H. Mądrzak, Warszawa 1997, s. 38.

¹⁰ Por. J. Jodłowski, *Rodzaje postępowania...*, [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie...*, s. 24.

postępowania, które nie zmierzają bezpośrednio do realizacji opisanego powyżej celu postępowania cywilnego, lecz jedynie pośrednio służą jego osiągnięciu przez to, że przygotowują, wspomagają, uzupełniają lub zabezpieczają możliwość prowadzenia i właściwy tok postępowania w sprawie głównej. Ze względu na ich funkcję określane są one mianem postępowań pomocniczych¹¹. Omawiana kategoria postępowań nie doczekała się w polskiej nauce prawa procesowego cywilnego ogólnej analizy teoretycznej. Bardzo rzadko na temat istoty postępowań pomocniczych wypowiedziała się także judykatura. Jest to związane z tym, że nie są one wprost ukierunkowane na realizację podstawowego zadania sądowego postępowania cywilnego i obejmują szereg rozmaitych postępowań, występujących na różnych etapach tegoż postępowania. Istnieje jednak zgodność co do tego, że postępowania pomocnicze są samodzielnymi i wyodrębnionymi postępowaniami, które zawsze odbywają się poza ramami postępowania w sprawie głównej, choć pozostają z nim w związku funkcjonalnym, co zresztą uzasadnia potrzebę ich istnienia¹².

Problematyka dotycząca charakteru prawnego postępowania o nadanie klauzuli wykonalności była na tyle często poruszana, że obecnie można stwierdzić, iż wiele występujących na tym tle wątpliwości zostało już wyjaśnionych i wypracowano w miarę jednolite stanowisko w tej kwestii. Zdecydowanie przeważa opinia, że jest ono postępowaniem autonomicznym i nie wchodzi w skład postępowania w sprawie głównej¹³. Podkreśla się jednocześnie, że mimo swojej samodzielności pozostaje w ścisłym

---

¹¹ Por. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 23 stycznia 1998 r., II CZ 170/97 (OSNC 1998, nr 9, poz. 138); J. G u d o w s k i, [w:] *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, t. 1, Warszawa 2002, s. 12; J. J o d ł o w s k i, *Rodzaje postępowania...*, [w:] J. J o d ł o w s k i, Z. R e s i c h, J. L a p i e r r e, T. M i s i u k - J o d ł o w s k a, *Postępowanie...*, s. 24-25, 36.

¹² Por. J. J o d ł o w s k i, *Rodzaje postępowania...*, [w:] J. J o d ł o w s k i, Z. R e s i c h, J. L a p i e r r e, T. M i s i u k - J o d ł o w s k a, *Postępowanie...*, s. 36; M. L e w a n d o w s k i, *Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 26 października 2001 r., VIII Cz 433/01*, Prawo Bankowe 2002, nr 4, s. 39; K. P i a s e c k i, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Piasecki, t. I, Warszawa 1996, s. 20.

¹³ Por. postanowienie SA w Gdańsku z dnia 1 października 1991 r., I ACz 253/91 (OSA 1992, nr 3, poz. 30); uzasadnienie postanowienia SA w Łodzi z dnia 7 marca 1993 r., I ACz 138/93 (OSA 1993, nr 11, poz. 78); uzasadnienie uchwały SN z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94 (OSNC 1995, nr 3, poz. 46); uzasadnienie uchwały SN z dnia 5 stycznia 1996 r.,

związku z tym ostatnim postępowaniem, gdyż mieści się w zasadniczym nurcie sądowego postępowania cywilnego, które w typowej postaci przebiega od postępowania co do meritum sprawy, poprzez postępowanie klauzulowe, do postępowania egzekucyjnego *sensu stricto*¹⁴. Z tego względu często jest określane mianem „pomostu”¹⁵ lub

---

1999 r., III CZP 54/98 (OSNC 1999, nr 6, poz. 105); uzasadnienie uchwały SN z dnia 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00 (OSNC 2001, nr 4, poz. 57); uzasadnienie uchwały SN z dnia 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 145); uzasadnienie uchwały SN z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03 (OSNC 2005, nr 2, poz. 27); uzasadnienie uchwały SN z dnia 31 marca 2004 r., III CZP 110/03 (OSNC 2004, nr 9, poz. 133); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 11 sierpnia 2005 r., III CNP 4/05 (OSNC 2006, nr 1, poz. 16); postanowienie SA w Krakowie z dnia 19 kwietnia 2006 r., I ACz 1172/06 (Prawo Spółek 2007, nr 7-8, s. 81); uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 44/07 (OSNC-ZD 2008, nr 1, poz. 29); uzasadnienie uchwały SN z dnia 17 września 2008 r., III CZP 77/08 (OSNC 2009, nr 7-8, poz. 114); M. A r m a t a, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1998 r., III CZP 50/98*, Przegląd Sądowy 1999, nr 6, s. 138; I. G i l, P. G i l, *Postępowanie...*, s. 29; I. G i l, *Postępowanie klauzulowe*, [w:] *Postępowanie cywilne*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2008, s. 494; K. K o r z a n, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1988 r., III CZP 5/88*, OSP 1990, nr 8, poz. 301, s. 651; M. L e w a n d o w s k i, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00*, PPH 2001, nr 4, s. 47; t e n ż e, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02*, Przegląd Sądowy 2003, nr 11-12, s. 162; t e n ż e, *Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Toruniu...*, s. 39; K. L u b i Ń s k i, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 7 kwietnia 1994 r., I ACr 142/94*, Przegląd Sądowy 1997, nr 1, s. 149; A. M a r c i n i a k, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005 r., III CNP 4/05*, OSP 2006, nr 7-8, poz. 90, s. 425; t e n ż e, *Podstawa egzekucji sądowej (tytuł wykonawczy)*, Łódź 1991, s. 126; H. M a d r z a k, *Funkcja i charakter postępowania klauzulowego*, Acta Universitatis Wratislaviensis, Przeglad Prawa i Administracji VIII, Wrocław 1976, s. 203, 211; M. M u l i Ń s k i, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 8-9, 20; t e n ż e, *Zażalenie w postępowaniu klauzulowym i postępowanie wywołane jego wniesieniem*, Problemy Egzekucji 2002, nr 20, s. 33-34; A. N o w a k, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00*, Prawo Bankowe 2001, nr 10, s. 31; Z. Ś w i e b o d a, *Nadanie przez sąd klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu*, Przegląd Sądowy 1999, nr 3, s. 65.

¹⁴ Por. A. M a r c i n i a k, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005...*, s. 426; M. M u l i Ń s k i, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 21.

¹⁵ Por. uzasadnienie postanowienia SA w Gdańsku z dnia 1 października 1991 r., I ACz 253/91 (OSA 1992, nr 3, poz. 30); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 23 stycznia

„stadium pośredniego”¹⁶ pomiędzy postępowaniem rozpoznawczym i właściwym postępowaniem egzekucyjnym.

W świetle opisanych poglądów, postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności jest niezależne od postępowania rozpoznawczego i tym samym nie stanowi jego kontynuacji czy też jego kolejnego etapu. Ten punkt widzenia bardzo szybko został zaakceptowany przez doktrynę i judykaturę, a w związku z tym zagadnienie to znalazło się na marginesie dyskusji dotyczących postępowania klauzulowego i nie było przedmiotem pogłębionych rozważań teoretycznych. W najnowszym piśmiennictwie jedynie A. Marciniak podał racje przemawiające za zasadnością tezy

---

II CRN 194/95 (OSNC 1996, nr 6, poz. 83); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 24 lutego 1999 r., III CKN 182/98 (OSNC 1999, nr 9, poz. 157); postanowienie SN z dnia 10 maja 2000 r., III CZ 48/00 (LEX nr 51816); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 22 sierpnia 2000 r., IV CZ 57/00 (LEX nr 52443); uzasadnienie uchwały SN z dnia 27 kwietnia 2001 r., III CZP 11/01 (OSNC 2001, nr 10, poz. 149); uzasadnienie uchwały SN z dnia 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 145); uzasadnienie postanowienia SA w Warszawie z dnia 2 marca 2004 r., III APz 17/04 (OSA 2005, nr 1, poz. 5); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 2 lutego 2005 r., IV CZ 204/04 (niepubl.); I. G i l, P. G i l, *Postępowanie...*, s. 24; J. J a n k o w s k i, *Uczestnicy sądowego postępowania...*, s. 39; K. K o r z a n, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1988 r...*, s. 651; K. L u b i Ń s k i, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku...*, s. 149; A. M a r c i n i a k, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005...*, s. 425; t e n ż e, *Podstawa egzekucji sądowej...*, s. 126; Z. Ś w i e b o d a, *Nadanie przez sąd...*, s. 65, 68.

¹⁶Por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94 (OSNC 1995, nr 3, poz. 46); uzasadnienie uchwały SN z dnia 5 stycznia 1999 r., III CZP 54/98 (OSNC 1999, nr 6, poz. 105); postanowienie SN z dnia 10 maja 2000 r., III CZ 48/00 (LEX nr 51816); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 22 sierpnia 2000 r., IV CZ 57/00 (LEX nr 52443); uzasadnienie uchwały SN z dnia 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00 (OSNC 2001, nr 4, poz. 57); uzasadnienie uchwały SN z dnia 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 145); uzasadnienie uchwały SN z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03 (OSNC 2005, nr 2, poz. 27); uzasadnienie postanowienia SA w Warszawie z dnia 2 marca 2004 r., III APz 17/04 (OSA 2005, nr 1, poz. 5); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 2 lutego 2005 r., IV CZ 204/04 (niepubl.); uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90); J. J a n k o w s k i, *Uczestnicy sądowego postępowania...*, s. 39; A. M a r c i n i a k, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005...*, s. 425; t e n ż e, *Podstawa egzekucji sądowej...*, s. 126; Z. S z c z u r e k, *Dlaczego klauzula wykonalności powinna zawierać stwierdzenie, że orzeczenie podlega wykonaniu jako prawomocne lub jako natychmiast wykonalne*, Przegląd Prawa Egzekucyjnego 2005, nr 7-9, s. 14; Z. Ś w i e b o d a, *Nadanie przez sąd...*, s. 65, 68.

o samodzielności tegoż postępowania w odniesieniu do postępowania rozpoznawczego. Po pierwsze, wskazał, że w postępowaniu klauzulowym sąd nie jest uprawniony do badania prawidłowości przebiegu procesu lub innego postępowania prowadzącego do wydania tytułu egzekucyjnego ani także zasadności roszczenia objętego tym tytułem lub korygowania tego roszczenia z powodu wystąpienia po wydaniu tytułu egzekucyjnego zdarzeń, które miały wpływ na jego treść. Po drugie, podniósł, iż w jego ramach mogą być badane merytoryczne aspekty roszczenia objętego tytułem egzekucyjnym jedynie w zakresie ustawowo określonym i bez możliwości kwestionowania zasadności samego roszczenia, przy czym badanie to ma charakter formalny ze względu na ograniczenie środków dowodowych do dowodów z dokumentów i odbywa się co do zasady na posiedzeniu niejawnym¹⁷. Z kolei w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w jedynej wypowiedzi dotyczących tej kwestii, powołano się na okoliczność, że „jego zadaniem nie jest rozpoznanie sprawy cywilnej między stronami stosunku materialnoprawnego i nie służy ono bezpośrednio ochronie praw podmiotowych stron”¹⁸. Przytoczone argumenty są trafne i zasługują na aprobatę, jednakże samodzielnie nie przesądzają one o odrębności obu omawianych postępowań. Wynika to z faktu, że w podobny sposób można scharakteryzować wiele innych postępowań, które zaliczane są do postępowań incydentalnych lub ubocznych, a tym samym stanowią fragment postępowania rozpoznawczego, o ile występują na tym etapie sądowego postępowania cywilnego¹⁹. Z tego też powodu, uzasadniając

---

¹⁷ A. Marciniak, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005...*, s. 425-426; tenże, *Podstawa egzekucji sądowej...*, s. 127-129.

¹⁸ Uzasadnienie uchwały SN z dnia 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 145).

¹⁹ W każdym toczącym się postępowaniu można wyodrębnić postępowanie główne mające na celu załatwienie sprawy objętej tym postępowaniem, a także postępowania incydentalne (wypadkowe) i postępowania uboczne, które dotyczą kwestii proceduralnych. W postępowaniach wypadkowych rozstrzyga się zagadnienia proceduralne, które mogą przesądzić o możliwości prowadzenia postępowania głównego, a w postępowaniach ubocznych pozostałe problemy proceduralne. Postępowania incydentalne i uboczne charakteryzują się tym, że toczą się w ramach danego rodzaju postępowania i w związku z tym nie są postępowaniami autonomicznymi. Zob. E. M a r s z a ł k o w s k a - K r z e ś, *Rodzaje sądowego postępowania...*, s. 35. Warto zauważyć, że w postępowaniach ubocznych i wypadkowych niekiedy mogą być badane także kwestie merytoryczne. Przykładem jest postępowanie w sprawie zwolnienia od kosztów sądowych, które jest zaliczane do postępowań

samodzielność postępowania klauzulowego w stosunku do postępowania rozpoznawczego, należy przede wszystkim odwołać się do względów systemowych i funkcjonalnych. W pierwszym rzędzie konieczne jest zwrócenie uwagi na to, że przepisy o postępowaniu klauzulowym w swym zasadniczym zrębie zostały umieszczone w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego poświęconej postępowaniu egzekucyjnemu w szerokim znaczeniu, a nie w części pierwszej dotyczącej postępowania rozpoznawczego. Należy nadto podkreślić, że funkcja tego postępowania sprowadza się do stworzenia podstaw do wszczęcia właściwego postępowania egzekucyjnego poprzez wydanie tytułu wykonawczego²⁰. W tym kontekście musi być ono postrzegane jako wstęp lub etap przygotowawczy do postępowania egzekucyjnego w ścisłym znaczeniu²¹. Taka relacja nie występuje natomiast w przypadku postępowania klauzulowego i po-

---

ubocznych, jeżeli zostało wszczęte na etapie postępowania rozpoznawczego. W jego ramach, w oparciu o przepis art. 109 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), sąd może oceniać zasadność dochodzonego roszczenia lub obrony praw i jest obowiązany odmówić zwolnienia od kosztów sądowych w przypadku ich oczywistej bezzasadności. Przyjęta jednak w toku tego postępowania ubocznego ocena prawna w tym przedmiocie nie przesądza o treści ostatecznego rozstrzygnięcia wydanego w postępowaniu rozpoznawczym i nie zastępuje go, a przy tym jest dokonywana bez przeprowadzania formalnego postępowania dowodowego i co do zasady na posiedzeniu niejawnym.

²⁰ Por. uzasadnienie postanowienia SA w Łodzi z dnia 7 marca 1993 r., I ACz 138/93 (OSA 1993, nr 11, poz. 78); uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90); M. L e w a n d o w s k i, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000...*, s. 47; t e n ż e, *Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Toruniu...*, s. 39; A. M a r c i n i a k, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005...*, s. 426; t e n ż e, *Podstawa egzekucji sądowej...*, s. 127; H. M ą d r z a k, *Funkcja i charakter postępowania...*, s. 211-212; A. N o w a k, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000...*, s. 31; Z. Ś w i e b o d a, *Nadanie przez sąd...*, s. 65, 69.

²¹ Por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94 (OSNC 1995, nr 3, poz. 46); uzasadnienie uchwały SN z dnia 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00 (OSNC 2001, nr 4, poz. 57); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 28 listopada 2001 r., V CZ 253/01 (niepubl.); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 2 października 2007 r., II CZ 73/07 (OSNC-ZD 2008, nr 3, poz. 76); M. A r m a t a, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1998...*, s. 139; H. M ą d r z a k, *Funkcja i charakter postępowania...*, s. 207; Z. S z c z u r e k, *Dlaczego klauzula wykonalności...*, s. 14; E. W e n g e r e k, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 170.

stępowania rozpoznawczego. Analizowane postępowanie może być przy tym prowadzone niezależnie od postępowania rozpoznawczego, bowiem może się toczyć obok niego²² lub po jego zakończeniu²³, a nawet bez uprzedniego przeprowadzenia postępowania rozpoznawczego, w ramach którego powstałby tytuł egzekucyjny²⁴. Z drugiej strony, słuszności poglądu o odrębności postępowania klauzulowego w stosunku do postępowania rozpoznawczego nie podważa fakt, iż w przepisach art. 781 § 1 k.p.c. dotyczących właściwości sądu klauzulowego ustawodawca odwołał się do właściwości sądów w postępowaniu rozpoznawczym, ponieważ jest to jedynie przejaw realizacji postulatu szybkości postępowania poprzez przekazanie wszelkich kwestii ubocznych w stosunku do przedmiotu postępowania w sprawie głównej do rozstrzygnięcia sądowi orzekającemu w postępowaniu rozpoznawczym. Taki sposób normowania właściwości sądu jest zresztą stosowany także w przypadku innych instytucji procesowych i to niezależnie od tego, czy stanowią one część postępowania rozpoznawczego, czy też zaliczane są do postępowań autonomicznych w stosunku do niego²⁵. Należy przy tym zauważyć, że art. 781 § 1 k.p.c. nie reguluje w sposób wyczerpujący tej problematyki, gdyż właściwość sądu w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, który nie pochodzi od sądu powszechnego lub Sądu Najwyższego, jest określona w art. 781 § 2 k.p.c. W tym przypadku natomiast została ona ukształtowana całkowicie samodzielnie i w oderwaniu od postępowania rozpoznawczego, co jest w pełni zrozumiałe, zważywszy na to, że pozasądowy tytuł egzekucyjny powstaje bez uprzedniej fazy sądowego postępowania rozpoznawczego.

---

²² Taka sytuacja zachodzi w przypadku, gdy przedmiotem postępowania klauzulowego jest tytuł egzekucyjny w postaci nieprawomocnego orzeczenia sądu podlegającego natychmiastowemu wykonaniu.

²³ Dotyczy to wypadku nadawania klauzuli wykonalności prawomocnemu orzeczeniu sądu.

²⁴ Tego rodzaju sytuacja ma miejsce wówczas, gdy postępowanie klauzulowe dotyczy pozasądowego tytułu egzekucyjnego.

²⁵ Zob. przykładowo art. 364 § 1 zd. 1 k.p.c. normujący właściwość sądu w postępowaniu o stwierdzenie prawomocności, stanowiącym postępowanie uboczne w ramach postępowania rozpoznawczego oraz art. 719 k.p.c. regulujący właściwość sądu w postępowaniu w razie zagięcia lub zniszczenia akt, które jest kwalifikowane jako postępowanie pomocnicze.

Obecnie nie ma wątpliwości, że postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności zachowuje odrębność również w odniesieniu do właściwego postępowania egzekucyjnego. Przez długi czas przypisywanie mu takiej cechy wywoływało jednak kontrowersje, których źródłem było umiejscowienie przepisów regulujących przedmiotowe postępowanie w ramach systematyki kodeksu postępowania cywilnego. Na tym tle formułowano bowiem tezę o jego przynależności do postępowania egzekucyjnego²⁶. Ostatecznie, w związku z przyjęciem podziału na postępowanie egzekucyjne *sensu largo* i *sensu stricto*, zwyciężyło stanowisko, że postępowanie klauzulowe nie jest elementem właściwego postępowania egzekucyjnego i stanowi razem z tym ostatnim postępowaniem wycinek postępowania egzekucyjnego w szerokim znaczeniu. W ten sposób możliwe stało się pogodzenie założenia o pełnej samodzielności postępowania klauzulowego z faktem jego unormowania w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego. Doszło do tego w efekcie długotrwałej polemiki, podczas której przytoczono wiele istotnych argumentów przemawiających za niezależnością omawianego postępowania w stosunku do postępowania egzekucyjnego w ścisłym znaczeniu. Warto je w tym miejscu powtórzyć i usystematyzować. Analizując najbardziej sporną kwestię znaczenia lokaty przepisów o postępowaniu co do nadania klauzuli wykonalności, w orzecznictwie i literaturze podkreślono, iż wyraża ona jedynie związek funkcjonalny pomiędzy tymi dwoma postępowaniami. Postępowanie klauzulowe uzyskuje swój sens przez to, że otwiera drogę do egzekucji roszczenia objętego tytułem egzekucyjnym. Jak wskazano już wcześniej, nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu nie jest celem samym w sobie, lecz zmierza do stworzenia podstawy dla wszczęcia właściwego postępowania egzekucyjnego. Nie ma więc ono samoistnego celu i jedynie w tym należy upatrywać uzasadnienia dla lokaty przepisów o postępowaniu klauzulowym. Z tej

---

²⁶ Zob. uzasadnienie uchwały SN z dnia 17 kwietnia 1985 r., III CZP 14/85 (OSNC 1985, nr 12, poz. 192); uzasadnienie uchwały SN z dnia 5 lutego 1988 r., III CZP 5/88 (OSP 1990, nr 8, poz. 301); E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne powództwa dłużnika*, Warszawa 1998, s. 70; A. Zieliński, *Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 1 października 1991 r.*, I ACz 253/91, OSA 1992, nr 6, s. 48.

przyczyny nie może ona decydować o charakterze omawianej instytucji procesowej²⁷. Jednocześnie zauważono, iż wszczęcie postępowania klauzulowego nie powoduje wszczęcia postępowania egzekucyjnego w ścisłym znaczeniu, gdyż dla każdego z tych postępowań konieczne są odrębne czynności inicjujące²⁸. Gdyby zaś postępowanie klauzulowe było częścią postępowania egzekucyjnego *sensu stricto*, to wówczas zbędne byłoby składanie przez wierzyciela wniosku albo występowanie przez sąd lub inny uprawniony organ z żądaniem wszczęcia tego ostatniego postępowania, ponieważ rozpoczynałoby się ono równocześnie z postępowaniem o nadanie klauzuli wykonalności, które co do zasady je poprzedza. Co istotne, każde z tych postępowań toczy się przed innymi organami. W postępowaniu klauzulowym są to organy procesowe czyli przewodniczący, referendarz sądowy i sąd, natomiast w postępowaniu egzekucyjnym w ścisłym znaczeniu organy egzekucyjne, a mianowicie sąd rejonowy i działający przy nim komornik (art. 758 k.p.c.)²⁹. Dodatkowo w piśmiennictwie powołano się na okoliczność, że we właściwym postępowaniu egzekucyjnym bezwzględnie zakazane jest badanie zasadności i wymagalności obowiązku stwierdzonego tytułem wykonawczym (art. 804 k.p.c.), gdy tymczasem na gruncie postępowania klauzulowego w ści-

---

²⁷ Por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90); J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania...*, s. 40-41; A. Marciniak, *Podstawa egzekucji sądowej...*, s. 126-127; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 10-11.

²⁸ Por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90); I. Gil, P. Gil, *Postępowanie...*, s. 28; I. Gil, *Postępowanie...*, s. 493; K. Korzan, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1988...*, s. 650-651; A. Marciniak, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005...*, s. 426; H. Mądrazk, *Funkcja i charakter postępowania...*, s. 204-205; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 9.

²⁹ Por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90); I. Gil, P. Gil, *Postępowanie...*, s. 29; I. Gil, *Postępowanie...*, s. 493; J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania...*, s. 41; K. Korzan, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1988...*, s. 651; A. Marciniak, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2005...*, s. 426; H. Mądrazk, *Funkcja i charakter postępowania...*, s. 204; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 9-10.

śle określonych wypadkach sąd może zajmować się kwestiami materialnoprawnymi dotyczącymi roszczenia objętego tytułem egzekucyjnym. Zwrócono przy tym uwagę, iż przepis art. 804 k.p.c. nie może mieć zastosowania w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności także z tego względu, że wyrażony w nim zakaz dotyczy analizowania treści tytułu wykonawczego, a w wyniku przeprowadzenia omawianego postępowania dopiero dochodzi do stworzenia tegoż tytułu³⁰. Podsumowując, należy stwierdzić, że strukturalna różnica pomiędzy tymi postępowaniami jest bardzo wyraźna. Wszczęcie każdego z nich wymaga odrębnych czynności procesowych, toczą się one przed różnymi organami i następują po sobie, przy czym jedno warunkuje dopuszczalność drugiego. Mają również odmienne funkcje. Zadaniem postępowania klauzulowego jest zbadanie, czy konkretny akt spełnia wymagania formalne pozwalające na jego podstawie stosować środki przymusu oraz czy objęty nim obowiązek w ogóle nadaje się do wykonania w drodze przymusu, a w określonych ustawowo przypadkach także pewnych aspektów merytorycznych tegoż obowiązku. Z kolei celem postępowania egzekucyjnego w ścisłym znaczeniu jest przymusowa realizacja tego obowiązku bez możliwości jego merytorycznej oceny w jakimkolwiek zakresie.

W świetle poczynionych uwag należy podzielić zapatrywanie, że postępowanie klauzulowe jest samodzielnym postępowaniem, a tym samym posiada własną strukturę i funkcję, które są autonomiczne w stosunku do postępowania rozpoznawczego, jak i właściwego postępowania egzekucyjnego. Wynika z nich jednocześnie, iż jego rola w sądowym postępowaniu cywilnym polega wyłącznie na przygotowaniu warunków do prowadzenia postępowania egzekucyjnego *sensu stricto* przez wydanie tytułu wykonawczego. Przedstawiona charakterystyka tegoż postępowania prowadzi ostatecznie do konkluzji, że należy je zaliczyć do postępowań pomocniczych w stosunku do postępowania egzekucyjnego w ścisłym znaczeniu. Takie też stano-

---

³⁰ Por. J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania...*, s. 41-42; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 10.

wisko zdecydowanie dominuje w polskiej nauce prawa procesowego³¹ oraz judykaturze³².

Odnosząc powyższe rozważania do treści glosowanego orzeczenia należy stwierdzić, iż dokonano w nim prawidłowej kwalifikacji postępowania klauzulowego. Wydaje się jednak, że z tej okoliczności nie zostały wyciągnięte odpowiednie wnioski co do jego struktury. Jak wskazano na wstępie, Sąd Najwyższy oparł swoje rozstrzygnięcie na założeniu, że sąd odwoławczy, orzekając o nadaniu klauzuli wykonalności na podstawie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c., działa nadal jako sąd drugiej instancji. Takie stanowisko można uzasadnić tylko na dwa sposoby. Po pierwsze, przez zaliczenie tegoż postępowania do postępowania rozpoznawczego, ponieważ w takim wypadku występowałyby w nich taki sam tok instancji. Wcześniej przytoczone racje przemawiają jednak za odrzuceniem takiego poglądu. Po wtóre, przez przyjęcie, iż w sytuacji, gdy przedmiotem postępowania klauzulowego jest tytuł egzekucyjny pochodzący od sądu, obowiązuje w nim ten sam tok instancji co w postępowaniu rozpoznawczym, w którym ten tytuł egzekucyjny wydano, pomimo że jest to postępowanie pomocnicze, czyli autonomiczne w stosunku do postępowania w sprawie głównej. Takie podejście nie znajduje jednak oparcia w obowiązującym prawie, albowiem nie daje ono żadnych racjonalnych podstaw do łączenia w taki sposób postępowania klauzulowego z postępowaniem rozpoznawczym. Do odmiennego wniosku nie wystarcza

---

³¹ Por. I. Gil, P. Gil, *Postępowanie...*, s. 29; J. Gudowski, [w:] *Komentarz do Kodeksu...*, s. 12; J. Jodłowski, *Rodzaje postępowania...*, [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, *Postępowanie...*, s. 36; K. Korzan, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1988...*, s. 652; M. Lewandowski, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000...*, s. 47; tenże, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2003...*, s. 162; tenże, *Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Toruniu...*, s. 39; H. Mądrazk, *Funkcja i charakter postępowania...*, s. 211-212; K. Piasecki, [w:] *Kodeks...*, s. 20; H. Pietrzkowski, *Kodeks...*, s. 68-69.

³² Por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 145); uzasadnienie uchwały SN z dnia 31 marca 2004 r., III CZP 110/03 (OSNC 2004, nr 9, poz. 133); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 11 sierpnia 2005 r., III CNP 4/05 (OSNC 2006, nr 1, poz. 16); uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90).

okolicość, że może ono dotyczyć tytułu egzekucyjnego wydanego w wyniku przeprowadzenia postępowania rozpoznawczego i w tym zakresie określono w nim właściwość sądu przez odwołanie się do właściwości sądów w postępowaniu rozpoznawczym. Jak wskazuje przeprowadzona powyżej analiza tego problemu, nie są to wystarczające przesłanki do przyjęcia związku strukturalnego pomiędzy postępowaniem klauzulowym i postępowaniem rozpoznawczym. Ostatecznie, mając na względzie podstawową cechę każdego postępowania pomocniczego, a mianowicie jego samodzielność, należy stwierdzić, że w efekcie wszczęcia postępowania klauzulowego rozpoczyna się całkowicie nowe postępowanie, niezależne od postępowania w sprawie głównej. Oznacza to, że sąd rozstrzygający o nadaniu klauzuli wykonalności działa zawsze jako sąd pierwszej instancji, niezależnie od tego, w jakim charakterze występował w postępowaniu rozpoznawczym, w wyniku którego wydano tytuł egzekucyjny będący przedmiotem konkretnego postępowania klauzulowego³³. W konsekwencji uzasadnione jest stanowisko, że sąd orzekający w postępowaniu rozpoznawczym w drugiej instancji, w razie wszczęcia przed nim postępowania klauzulowego, w tym zakresie orzeka już jako sąd pierwszej instancji, a tym samym błędny jest pogląd Sądu Najwyższego, iż sąd apelacyjny, rozstrzygając o nadaniu klauzuli wykonalności, działa jako sąd drugiej instancji.

Przedstawiona analiza struktury postępowania klauzulowego ma bardzo istotne znaczenie dla oceny dopuszczalności zaskarżenia postanowienia co do nadania klauzuli wykonalności, wydanego w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c. Prowadzi bowiem do wniosku, że podstawy do rozstrzygnięcia tego problemu nie stanowią przepisy art. 394¹ k.p.c., które wymieniają postanowienia sądu drugiej instancji zaskarżalne do Sądu Najwyższego, lecz unormowania dotyczące zażalenia na orzeczenie sądu pierwszej instancji w tym przedmiocie. Jak słusznie zauważono w glosowanym orzeczeniu, zaskarżalność postanowienia sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności wynika

---

³³ Por. J. Gołaczynski, *Klauzula wykonalności*, [w:] *Wybrane zagadnienia egzekucji sądowej*, red. J. Gołaczynski, Warszawa 2008, s. 118-119, 139; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 262; tenże, *Zażalenie w postępowaniu klauzulowym...*, s. 34.

wprost z art. 795 § 1 k.p.c. Przepis ten reguluje jednak tylko dopuszczalność odwołania się od takiego orzeczenia. Jednocześnie § 2 art. 795 k.p.c. odrębnie określa terminy wniesienia przez strony wskazanego środka odwoławczego. Poza opisanymi kwestiami przepisy o postępowaniu klauzulowym, a także działu I tytułu I części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego³⁴, nie normują innych zagadnień dotyczących zaskarżenia orzeczeń wydanych w toku takiego postępowania. W tym zakresie należy więc w oparciu o art. 13 § 2 k.p.c. stosować odpowiednio przepisy o procesie. W szczególności chodzi tutaj o przepisy art. 394 § 1 k.p.c., które wprowadzają generalną zasadę, że zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji przysługuje do sądu drugiej instancji. W związku z tym na postanowienie sądu rejonowego co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje zażalenie do sądu okręgowego, natomiast od orzeczenia sądu okręgowego w tym przedmiocie, niezależnie od tego, czy w postępowaniu rozpoznawczym orzekł on w pierwszej, czy w drugiej instancji, odwołanie do sądu apelacyjnego (art. 367 § 2 w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Zupełnie inaczej jest jednak w przypadku sądu apelacyjnego, przed którym wszczęto postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności. W takiej sytuacji zażalenie na jego postanowienie mógłby rozpoznać wyłącznie Sąd Najwyższy, lecz nie może być on w żadnym razie, w sensie proceduralnym, uznany za sąd drugiej instancji³⁵. Po pierwsze, wynika to ze stosowanego odpowiednio w postępowaniu zażaleniowym art. 367 § 2 k.p.c., zaliczającego do sądów drugiej instancji tylko wymienione w nim sądy powszechne. Po drugie, wskazuje na to treść art. 394¹ k.p.c., wedle którego SN rozpoznaje wyłącznie zażalenia od podanych w nim postanowień sądów drugiej instancji. W obecnym

---

³⁴ Ze względu na systematykę kodeksu postępowania cywilnego przepisy tego działu mają zastosowanie w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności. Por. M. Lewandowski, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2000...*, s. 47; tenże, *Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Toruniu...*, s. 39; A. Marciniak, *Podstawa egzekucji sądowej...*, s. 127; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 23.

³⁵ Por. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 19 maja 2006 r., I CZ 27/06 (LEX nr 200913); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 12 października 2007 r., IV CZ 28/07 (OSNC 2008, nr 2, poz. 29); D. Wałda, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2006 r., III SO 8/06*, Przegląd Sądowy 2007, nr 9, s. 151.

stanie prawnym od opisanej zasady przewidziany jest w postępowaniu zażaleniowym tylko jeden wyjątek. Sąd Najwyższy orzeka w tym postępowaniu jako sąd drugiej instancji wówczas, gdy na podstawie art. 390 § 1 zd. 2 w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 k.p.c. przejął do rozpoznania zażalenie w sprawie, w której przedstawiono mu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne związane z tym środkiem odwoławczym³⁶. Podany przypadek nie dotyczy jednak sytuacji procesowej analizowanej w tej glosie. W świetle powyższych rozważań należy przyjąć, że orzeczenia sądu apelacyjnego wydane w postępowaniu klauzulowym nie podlegają kontroli instancyjnej, gdyż nie ma instancji odwoławczej, do której można byłoby je zaskarżyć. Z tego względu nie są dopuszczalne jakiegokolwiek środki odwoławcze od nich, a postępowanie w tym przedmiocie wszczęte przed sądem apelacyjnym jest jednoinstancyjne.

Reasumując, przyjęta w komentowanym orzeczeniu teza, iż na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego, jest prawidłowa, a w związku z tym nie budzi także zastrzeżeń oparta na niej decyzja o odrzuceniu zażalenia na postanowienie sądu apelacyjnego nadające klauzulę wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu. Jednakże podane w uzasadnieniu tegoż orzeczenia racje przemawiające za sformułowaniem takiej tezy nie są słuszne. Niezaskarżalność postanowień sądu apelacyjnego, które zapadły w postępowaniu klauzulowym wszczętym na podstawie art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c., wynika z art. 394 § 1 *in principio* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a nie z art. 394¹ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Skutek ten jest przy tym całkowicie niezależny od przedmiotu zaskarżonego postanowienia. Dlatego też bez znaczenia dla rozstrzygnięcia analizowanej sprawy było to, czy postanowienie sądu apelacyjnego o nadaniu klauzuli wykonalności jest postano-

---

³⁶ Por. orzeczenie SN z dnia 9 czerwca 1961 r., 2 CR 517/61 (Państwo i Prawo 1962, nr 7, s. 182-183); orzeczenie SN z dnia 16 marca 1965 r., II CR 107/65 (OSP 1966, nr 3, poz. 60); uzasadnienie postanowienia SN z dnia 12 października 2007 r., IV CZ 28/07 (OSNC 2008, nr 2, poz. 29); W. Broniewicz, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1991 r., I CZ 9/91*, OSP 1992, nr 4, poz. 100, s. 206; T. Erciński, [w:] *Komentarz do Kodeksu...*, s. 744; W. Siedlecki, *Glosa do orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 1965 r., II CR 107/65*, OSP 1966, nr 3, poz. 60, s. 115.

wieniem kończącym postępowanie w sprawie, choć należy zaaprobować stanowisko, iż nie może być ono zaliczone do tej kategorii orzeczeń. Z drugiej strony, wbrew wyraźnym sugestiom SN, postanowienia w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności wydane w postępowaniu wszczętym przed sądem okręgowym, który orzekał w postępowaniu rozpoznawczym w drugiej instancji, są zaskarżalne, z tym zastrzeżeniem, że od takich orzeczeń można odwołać się do sądu apelacyjnego, a nie do Sądu Najwyższego. Do takiej konkluzji prowadzi analiza art. 795 § 1 k.p.c. oraz stosowanego odpowiednio w tym postępowaniu art. 394 § 1 *in principio* k.p.c.

Na koniec należy zauważyć, iż stanowisko zakładające, że postanowienia wydane w ramach postępowania klauzulowego wszczętego przed sądem drugiej instancji nie są w ogóle zaskarżalne jedynie wówczas, gdy tym sądem jest sąd apelacyjny, pojawiło się już wcześniej w literaturze. Nie można jednak zgodzić się z argumentem, jaki był dotychczas przytaczany na poparcie tegoż poglądu. W tym zakresie wskazywano, że wynika to z przepisu art. 781 § 1 zd. 2 *in fine* k.p.c. stanowiącego, iż SN nie nadaje klauzuli wykonalności³⁷. Tymczasem art. 781 § 1 k.p.c. dotyczy postępowania w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w pierwszej instancji. Jak podano bowiem wcześniej, przepisy o postępowaniu klauzulowym, poza dopuszczalnością i terminem wniesienia zażalenia, nie normują w ogóle kwestii związanych z postępowaniem zażaleniowym w ramach postępowania klauzulowego. W efekcie prowadzi to do wniosku, że w świetle art. 781 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy nie orzeka o nadaniu klauzuli wykonalności w pierwszej instancji³⁸, co nie świadczy samo przez się, iż nie może rozpoznawać zażaleń na postanowienia sądów powszechnych w tym przedmiocie. Tej kwestii po prostu omawiane

---

³⁷ Szerzej na ten temat zob. M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności...*, s. 248, 262-263; tenże, *Zakończenie postępowania klauzulowego*, Przegląd Sądowy 2001, nr 1, s. 86-88; tenże, *Zażalenie w postępowaniu klauzulowym...*, s. 35.

³⁸ W obecnym stanie prawnym wszczęcie postępowania klauzulowego przed Sądem Najwyższym należałoby i tak do wyjątkowych sytuacji, albowiem byłoby możliwe jedynie w przypadku przejścia przez niego apelacji do rozpoznania na podstawie art. 390 § 1 zd. 2 k.p.c. Tylko w takim wypadku Sąd Najwyższy jest sądem drugiej instancji w rozumieniu art. 781 § 1 zd. 2 k.p.c.

przepisy nie regulują. Jak wykazano powyżej, niedopuszczalność takiego zażalenia wynika z innych przepisów, a mianowicie stosowanych odpowiednio w postępowaniu klauzulowym przepisów dotyczących środków odwoławczych w procesie.

Mgr Radosław Florek
Sędzia Sądu Rejonowego w Dzierżonowie